

Avgöranden från EG-domstolen — fjärde kvartalet 1998

Av rättschefen OLLE ABRAHAMSSON

Här redovisas i sammanfattning ett urval av de domar som EG-domstolen meddelat under fjärde kvartalet 1998.¹

Refererade avgöranden:

1. *Burstein*. Artikel 100a.4 i EG-fördraget (den s. k. miljögarantin).
2. *IN.CO.GE. '90*. Återkrav av nationella avgifter som tagits ut i strid mot gemenskapsrätten. Viss nationell domstols behörighet.
3. *Gemeente Arnhem (BFI Holding)*. Offentlig upphandling. Kommunala bolag.
4. *Victoria Film*. Artikel 177 i EG-fördraget. Skatterättsnämndens karaktär av domstol.
5. *Gunnar Nilsson (Belgisk blå)*. Fri rörlighet för varor. Djurskydd.
6. *Bickel*. Fri rörlighet för personer. Likabehandling. Språk.
7. *Levez*. Likabehandling i arbetslivet. Nationella preskriptionsfrister.
8. *Ambry*. Frihet att tillhandahålla tjänster. Ställande av ekonomisk säkerhet. Paketresor.
9. *Baustahlgewebe*. Konkurrensrätt. Förhållandet mellan EG-domstolen och förstainstansrätten. Långsam målhantering i förstainstansrätten. Europakonventionen.
10. *Italiana petroli*. Skydd för arbetstagares hälsa och säkerhet. Minimidirektiv. Proportionalitetsprincipen

1. Willi Burstein mot Freistaat Bayern (dom 1998-10-01, mål C-127/97)

Målet gällde tolkningen av direktiv 76/769/EEG om tillnärmning av medlemsstaternas lagar och andra författningar om begränsning av användning och utsläppande på marknaden av vissa farliga ämnen och preparat samt artikel 100a.4 i EG-fördraget (som innehåller den s. k. miljögarantin). Frågorna uppkom i ett mål där en tysk myndighet anmodat en person att bortskaffa varor som behandlats med träsäddsmidlet pentaklorfenol, ett ämne som det enligt direktivet är förbjudet att i viss koncentration släppa ut på marknaden. Enligt tyska bestämmelser, som tillkom innan direkti-

¹ Tidigare översikter har varit införda i SvJT 1998 s. 341 ff., 487 ff., 671 ff. och 896 ff.

vets bestämmelser antogs, skall även produkter som behandlats med pentaklorfenol vara förbjudna på marknaden. EG-domstolen tolkade direktivet på så sätt att det där angivna förbudet inte omfattar också varor som behandlats med pentaklorfenol, och att medlemsstaterna således är fria att fastställa självständiga gränsvärden för sådana produkter. Om svaret hade blivit det motsatta hade EG-domstolen fått gå in på frågan om den strängare tyska lagstiftningen var tillåten enligt artikel 100a.4 i EG-fördraget. Generaladvokaten hade i sitt yttrande ansett att den tyska lagstiftningen inte fick tillämpas så länge som kommissionen inte har fattat något beslut med anledning av anmälan.

Avgörandet anknyter till det av Landskrona tingsrätt anhängiggjorda målet C-319/97, *Kortas*, där en av omständigheterna är att Sverige enligt artikel 100a.4 i EG-fördraget begärt att få ha strängare regler än vad som anges i direktiv 94/36/EG om färgämnen i livsmedel. Den svenska regeringen har i det målet gjort gällande att artikeln skall tolkas så att en medlemsstat har rätt att tillämpa avvikande nationella föreskrifter om medlemsstaten har anmält undantag och kommissionen inte har meddelat något beslut, en uppfattning som i huvudsak underkänts i generaladvokatens nyligen framlagda förslag till yttrande. Det kan tilläggas att medlemsstaterna genom Amsterdamfördraget åstadkommit en stärkning av miljögarantin på flera punkter (se prop. 1997/98:58 Del 1 s. 79 f.).

2. IN.CO.GE.'90 Srl m. fl. mot Ministero delle Finanze (dom 1998-10-22, förenade målen C-10/97—C-22/97; plenum)

Målet gällde verkningarna i nationell rätt av att en nationell avgift tagits ut i strid mot gemenskapsrätten. Den avgift som felaktigt hade tagits ut avsåg en årlig statlig registeravgift för bolag. Den frågande italienska domstolen hade inte behörighet i nationella skattefrågor, vilket hade påpekats av finansministeriet, som i målet även hade gjort gällande att rätten till återbetalning enligt nationell rätt var prekluderad vad avsåg anspråk för längre tid tillbaka än tre år. Den italienska domstolen hade emellertid själv kommit till uppfattningen att den i detta fall, trots att den saknade behörighet i skattefrågor, hade rätt att handlägga frågan om återbetalning. Den grundade bedömningen på att avgiften rättsligt sett inte existerade och därför logiskt sett inte kunde vara av skatterättslig karaktär utan skulle följa den allmänna ordningen i återbetalningsfrågor. EG-domstolen konstaterade inledningsvis, med hänvisning till bland annat *Dorsch Consult*, REG 1997 s. I-4961 (se SvJT 1998 s. 348 f.), att det inte är dess uppgift att lösa behörighetsproblem som — inom den nationella domstolsorganisationen — kan följa av beteckningen av vissa situationer som grundas på gemenskapsrätten. Emellertid är EG-domstolen behörig att till de

nationella domstolarna lämna upplysningar om gemenskapsrätten som kan vara till hjälp för de nationella domstolarna när de — som här var fallet — skall bedöma om de är behöriga eller inte. EG-domstolen tog för sitt vidare resonemang sin utgångspunkt i målet *Simmenthal*, REG 1978 s. 629, där det fastslogs att en nationell domstol är skyldig att underlåta att tillämpa varje bestämmelse i den nationella lagstiftningen som kan strida mot gemenskapsrätten, oavsett om bestämmelsen antagits före eller efter gemenskapsregeln. Härav följer emellertid inte att en senare antagen regel skall betraktas som en nullitet om den är oförenlig med gemenskapsrätten, endast att regeln inte får tillämpas. Enligt EG-domstolen begränsar icke-tillämpningsskyldigheten inte de behöriga nationella domstolarnas befogenhet att "bland den nationella rättsordningens olika förfaranden tillämpa dem som lämpar sig för tillvaratagande av de individuella rättigheter som gemenskapsrätten ger". Här efter förklarade EG-domstolen att en medlemsstat i princip är skyldig att återbetala de avgifter som uppburits i strid mot gemenskapsrätten. Om det inte finns någon gemenskapsrättslig reglering i ämnet, kan återbetalning fordras endast om de materiella och formella villkor som anges i respektive nationell rätt är uppfyllda, men villkoren får inte vara sådana att de gör utövandet av gemenskapsbaserade rättigheter i praktiken omöjligt eller orimligt svårt. Eftersom själva återbetalningsförfarandet i princip skall genomföras enligt nationell rätt är det också den nationella rätten som styr förfarandet även vad gäller hur de rättsförhållanden skall betecknas som uppkommer mellan skattemyndigheten i en medlemsstat och den hos vilken en pålaga tagits ut. EG-domstolen synes härmed ha velat säga att i det aktuella fallet måste nationell rätt avgöra om återbetalningskravet var av fiskal karaktär eller inte. Någon undantagslös regel av denna innebörd ville EG-domstolen emellertid inte uppställa (p. 28). EG-domstolen erinrade också om att den nyligen i mål C-231/96, *Edis* (se SvJT 1998 s. 904 f.) fastslagit att det i princip inte finns något som hindrar att lagstiftningen i en medlemsstat, utöver en allmän preskriptionstid, innehåller särskilda regler för talan och klagomål mot avgifter och andra pålagor.

Liknande frågeställningar aktualiserades i ett den 17 november 1998 avgjort plenimål, C-228/96, *Aprile*, där EG-domstolen också mer utförligt — och med hänvisningar till bl. a. *Fantask*, REG 1997 s. I-6783 (se SvJT 1998 s. 354 ff.) — går in på frågan om tillåtligheten av nationella preskriptionsfrister.

3. Gemeente Arnhem, Gemeente Rheden mot BFI Holding BV (dom 1998-11-10, mål C-360/96; *plenum*)

I detta mål svarade EG-domstolen på ett antal frågor om tolkningen av direktiv 92/50/EEG om samordningen av förfarandena vid offentlig upphandling av tjänster. Frågorna hade uppkommit med anledning av att två holländska kommuner bildat ett gemensamt bolag med uppgift att ta hand om kommunernas i lag reglerade sophanteringsuppgifter. Ett privat sophanteringsföretag hade härefter begärt att kommunerna skulle upphandla sophanteringen på den öppna marknaden i enlighet med direktiv 92/50/EEG. Direktivet är tillämpligt på upphandlande myndigheter, varmed avses också organ som lyder under offentlig rätt. Med ett organ som lyder under offentlig rätt avses organ som tillkommit för att tillgodose allmännyttiga behov och inte är av industriell eller kommersiell karaktär (artikel 1.b). Direktivet skall dock inte tillämpas på offentliga kontrakt som tilldelats ett organ som självt är en upphandlande myndighet på grund av en författningsreglerad och fördragsenlig ensamrätt (artikel 6). För att kunna konstatera huruvida det av kommunerna ägda sophämtningsbolaget omfattades av undantaget i artikel 6 sökte den nationella domstolen ett klagörande från EG-domstolen avseende den ovan nämnda definitionen. EG-domstolen konstaterade först att allmännyttiga behov även kan vara av industriell eller kommersiell karaktär. I annat fall skulle det senare ledet i bestämmelsen i artikel 1.b inte ha någon egen mening. Emellertid utgör, som nämnts ovan, organ som upprättats *enbart* för att tillgodose sådana behov inte organ som lyder under offentlig rätt. Frågan är då om ett kommunalt bolag kan anses tillgodose allmännyttiga behov — och därmed vara befriat från att iaktta upphandlingsreglerna — även i ett fall då behovet likaväl kan tillgodoses av ett privat företag. EG-domstolen svarade att detta är möjligt. Samtidigt underströk EG-domstolen att förekomsten av en utvecklad konkurrens kan vara ett tecken på att det inte är fråga om ett allmännyttigt behov som inte är av industriell eller kommersiell karaktär. I det aktuella fallet kunde det dock enligt EG-domstolen inte bestridas att sophantering är ett allmännyttigt behov, som det allmänna kan besluta skall utövas av offentliga myndigheter eller fortsätta att ha ett avgörande inflytande på. Slutligen framhöll EG-domstolen, med hänvisning till *Mannesmann*, REG 1998 s. I-73 (se SvJT 1998 s. 488), att ett bolag kan behålla sin egenskap av organ som lyder under offentlig rätt även om bolaget också utför uppgifter som har industriell eller kommersiell karaktär.

Avgörandet, som här återgivits på ett förenklat sätt, hör inte till de mest lästlästa. Det får dock anses ge uttryck för en ganska flexibel hållning från EG-domstolens sida till de gemenskapsrättsliga upphandlingsreglerna och synes därför ge kommunerna ett bety-

dande utrymme att förlägga delar av sin verksamhet till kommunala bolag utan att härigenom träffas av reglerna om offentlig upphandling.

4. Victoria Film A/S (dom 1998-11-12, mål C-134/97)

I detta mål, som kom att gälla Skatterättsnämndens status som domstol enligt artikel 177 i EG-fördraget, hade nämnden ställt ett antal frågor till EG-domstolen om tolkningen av sjätte mervärdes-skattedirektivet, 77/388/EEG. Skatterättsnämnden har en i lag reglerad befogenhet att på begäran av en skattskyldig meddela förhandsbesked i taxeringsfrågor. Nämndens besked kan överklagas hos Regeringsrätten av sökanden och Riksskatteverket. Förhandsbesked som vunnit laga kraft länder till efterrättelse vid taxering, om och i den mån den som har begärt förhandsbeskedet så yrkar. Om sökanden framställer ett sådant yrkande är staten följaktligen bunden av förhandsbeskedet. Kommissionen gjorde gällande att EG-domstolen saknade behörighet att besvara Skatterättsnämndens frågor, särskilt med hänsyn till att nämnden inte utövar dömande verksamhet i den mening som avses i artikel 177 i EG-fördraget och att dess verksamhet snarare synes ha förvaltningskaraktär. Generaladvokaten rekommenderade i sitt förslag till avgörande att EG-domstolen skulle finna sig behörig att svara på frågorna. EG-domstolen stannade emellertid vid den motsatta ståndpunkten. EG-domstolen konstaterade att det visserligen fanns omständigheter som skulle kunna läggas till grund för uppfattningen att Skatterättsnämnden utövar dömande verksamhet, särskilt den oberoende ställning som nämnden tillerkänns enligt lag och dess behörighet att med tillämpning av rättsregler meddela avgöranden av bindande karaktär. Andra omständigheter ledde emellertid till bedömningen att nämnden i huvudsak fullgör förvaltningsuppgifter. EG-domstolen beaktade särskilt att den skattskyldiges situation inte föranleder skattemyndigheterna att fatta något beslut innan en ansökan om förhandsbesked inges till Skatterättsnämnden. Nämndens uppgift är således inte att kontrollera lagenligheten av förvaltningsbeslut från dessa myndigheter, utan snarare att för första gången ta ställning till taxeringen av en viss transaktion. När Skatterättsnämnden på ansökan av en skattskyldig meddelar förhandsbesked i fråga om taxering utövar den enligt EG-domstolen verksamhet som inte består i rättskipning och som för övrigt i andra medlemsländer uttryckligen överläts till skatteförvaltningen. Nämnden verkar alltså som en myndighet som avger ett bindande förhandsbesked, som den skattskyldige har intresse av i den mån han därmed kan planera sin verksamhet bättre, men den har inte till uppgift att avgöra en tvist.

Efter att således ha funnit sig icke behörig att behandla Skatterättsnämndens frågor gjorde EG-domstolen ett för svenskt vidkom-

mande betydelsefullt tillägg: ”Det är endast för det fall den skattskyldige eller Riksskatteverket överklagar ett förhandsbesked som den domstol vid vilken målet då anhängiggörs skulle kunna anses utöva dömande verksamhet i den mening som avses i artikel 177 i fördraget. Den dömande verksamheten syftar i det fallet till att kontrollera lagenligheten av ett beslut som reglerar den taxering som en skattskyldig person har varit föremål för”. Detta tillägg synes ge en klar fingervisning om att Regeringsrätten skulle kunna begära förhandsavgörande, om ett besked från Skatterättsnämnden har överklagats dit. (Den svenska regeringen hade i målet framfört hypotesen att om inte Skatterättsnämnden hade rätt att ställa frågor till EG-domstolen var det också tveksamt om Regeringsrätten hade det i ett överklagat ärende).

Det kan nämnas att Överklagandenämnden för högskolan nyligen har begärt förhandsavgörande av EG-domstolen huruvida tillsättningen av en s. k. Thamprofessur vid Göteborgs universitet är förenligt med EG-rättens krav på likabehandling, mål C-407/98. Överklagandenämnden prövar talan mot vissa beslut av universitet och högskolor, bl. a. i frågor om anställning av lärare, och dess beslut kan inte överklagas.

5. Gunnar Nilsson m. fl. (dom 1998-11-19, mål C-162/97)

Bakgrunden till detta mål var att Gunnar Nilsson och två andra personer hade åtalats för bland annat brott mot djurskyddslagen under påstående att de utan tillstånd av Statens jordbruksverk hade på olika sätt hanterat sperma från tjurar som var bärare av genetiska defekter, i detta fall tjurar av rasen Belgisk blå och vit boskap. Den svenska lagstiftningen förbjuder, av djurskyddsskäl, avel med djur som bär på defekta anlag, t. ex. muskelhypertrofi. Helsingborgs tingsrätt ställde frågan om det svenska tillståndskravet var förenligt med artikel 30 i EG-fördraget eller direktiv 87/328/EEG om godkännande av avel av renrasiga avelsdjur av nötkreatur. Den svenska regeringen, som i denna del fick stöd av regeringarna i Frankrike, Finland och Norge, medgav att villkoren för import av tjursperma tillhör ett harmoniserat område men hävdade att tillståndskravet likväl var förenligt med EG-fördragets bestämmelser, eftersom kravet inte syftade till att reglera handeln mellan medlemsstaterna utan till att skydda djurens hälsa genom villkor för själva inseminationen och utbildning av inseminörer. EG-domstolen godtog tillståndskravet samtidigt som den påpekade att nationella tillståndskrav emellertid inte, med hänsyn till harmoniseringen, får användas för att kontrollera den genetiska kvaliteten på avelsdjur på ett sätt som inte har stöd i direktivbestämmelser. Svaret på tingsrättens andra fråga kom att bli mer kontroversiellt, i varje fall från den svenska

regeringens synpunkt. Frågan gällde det centrala förhållandet om den nämnda EG-lagstiftningen utgör hinder mot tillämpning av svenska regler om förbud mot insemination och avel som motiverats av djurskyddshänsyn. EG-domstolen konstaterade att tjurar av den aktuella rasen ostridigt hade godkänts för insemination i Belgien, efter prövning som utförts i enlighet med särskilda sekundärrättsliga bestämmelser. De egenskaper hos den aktuella djurrasen — i synnerhet anlaget för muskelhypertrofi — som enligt bland andra de svenska myndigheterna riskerade att orsaka lidande för djuren hade alltså redan beaktats vid prövning som skett i överensstämmelse med EG-rättsliga normer. ”En nationell myndighet i den medlemsstat till vilken importen sker kan därför inte med åberopande av djurskyddshänsyn hindra användning av sperma från nötkreatur av rasen Belgisk blå och vit boskap” (p. 45). Det kan tilläggas att generaladvokaten i sitt förslag till förhandsavgörande, som i huvudsak överensstämde med EG-domstolens dom, pekade på möjligheten för Sverige att få till stånd en prövning av huruvida den aktuella rasen borde upptecknas som godkänd i de belgiska stamböckerna. I anslutning härtill framhöll han att det förhållandet ”att en reglering är fullständig inte betyder att den är oantastbar”.

6. Horst Otto Bickel, Ulrich Franz (dom 1998-11-24, mål C-274/96; *plenum*)

Detta mål gällde tillämpningen av EG-fördragets icke-diskrimineringsprincip med avseende på nationella regler om språkregim vid domstolsförfarande. Upprinnelsen till målet var att en tysk och en österrikisk medborgare, båda bosatta i sina hemländer, hade åtalats för vissa brott vid en domstol i Bolzanoprovinsen i italienska sydtyrolen, där det finns en tyskspråkig befolkning. Enligt italiensk rätt har de tyskspråkiga innevärdarna i Bolzano rättighet att använda sitt eget språk vid kontakter med domstolar i provinsen, utan att härvid vara hänvisade till tolkning från och till tyska. Inför rättegången begärde de åtalade att tyska skulle användas som rättegångsspråk, på samma sätt som skulle ha skett om en tyskspråkig Bolzanoinnevärdare hade stått åtalad. EG-domstolen tog först ställning till om frågan överhuvud taget omfattades av gemenskapsrätten. EG-domstolen konstaterade att även om straffrättslig lagstiftning och straffprocessuella regler i princip faller inom ramen för medlemsstaternas behörighet, sätter enligt fast rättspraxis gemenskapsrätten gränser för denna behörighet. I detta fall stod det klart att de aktuella språkreglerna kunde påverka den rätt till fri rörlighet som gäller för alla EU-medborgare. De nationella språkreglernas tillämpbarhet skulle därmed bedömas utifrån den i artikel 6 i EG-fördraget inskrivna icke-

diskrimineringsprincipen. I detta hänseende gjorde den italienska regeringen gällande att rättigheten i fråga uteslutande tillkom den tyskspråkiga befolkningen i Bolzanoprovinsen, och inte kunde utsträckas till att gälla personer som tillfälligt befann sig där. Kommissionen uttalade sitt stöd för denna uppfattning och menade att de italienska reglerna inte var diskriminerande eftersom de inte gjorde någon åtskillnad mellan italienare i allmänhet och andra EU-medborgare. EG-domstolen anlade emellertid ett annat perspektiv på frågan. Den konstaterade inledningsvis att tyskspråkiga medborgare från andra medlemsstater, och särskilt från Tyskland och Österrike, som rör och uppehåller sig i Bolzanoprovinsen inte kan utverka att tyska används som rättegångsspråk, trots att detta språk enligt nationella regler har samma status som italienska. Härav följde enligt EG-domstolen att medborgare från andra medlemsstater missgynnas i förhållande till italienska medborgare. De flesta tyskspråkiga italienska medborgare kan kräva att tyska skall användas under ett straffrättsligt förfarande i Bolzanoprovinsen, av den anledningen att de uppfyller det bosättningskrav som finns i de nationella reglerna, medan flertalet tyskspråkiga medborgare från andra medlemsländer inte kan göra gällande samma rättighet, eftersom de inte uppfyller bosättningskravet. Nationella regler som knyter ett bosättningskrav till rätten att inom ett visst geografiskt område få till stånd en viss språkregim i en rättegång gynnar den statens medborgare och strider därmed mot icke-diskrimineringsprincipen. EG-domstolen lämnade slutligen utan avseende den italienska regeringens argument att reglerna hade till syfte att skydda den etniska och kulturella minoritet som är bosatt i Bolzanoprovinsen, med motivering att det inte framgick att detta syfte skulle äventyras om reglerna utsträcktes till att omfatta tyskspråkiga medborgare från andra medlemsstater.

Det vill synas som om domen kan få betydelse för flera medlemsstater där språkliga minoriteter tillerkänns särskilda rättigheter. Exempelvis har den svenskspråkiga minoriteten i Finland en i regeringsformen fastslagen rätt att hos domstolar och andra myndigheter ”i egen sak använda sitt eget språk”, ett stadgande som i vanlig lag kompletteras med bestämmelser som syftar till att garantera de svensktalandes rättigheter i tvåspråkiga och enspråkigt svenska kommuner. Motsvarande rättighet i fråga om svenska språkets brukande synes alltså på EG-rättslig grund tillkomma även rikssvenskar som exempelvis står åtalade vid domstolar i Finland. I Sverige har den s. k. Minoritetsspråkskommittén föreslagit att den tornedalsfinska befolkningsminoriteten skall ges en utökad rätt att i sina hemtrakter använda finska vid domstol (SOU 1997:192). Mot bakgrund av EG-domstolens avgörande kan det konstateras att en rättighet av detta slag i så fall måste tillerkännas även finländska

medborgare som företräder vid ett forum som omfattas av en sådan bestämmelse, och detta oavsett var de är bosatta.

7. B.S. Levez mot T.H. Jennings Ltd (dom 1998-12-01, mål C-326/96; plenum)

Målet gällde tolkningen av artikel 119 i EG-fördraget och direktiv 75/117/EEG om lika lön för män och kvinnor. En brittisk kvinna upptäckte efter det att hon slutat en anställning att hennes manlige företrädare haft högre lön för samma arbete och att hennes arbetsgivare medvetet hade vilselett henne i detta avseende. En brittisk domstol fann att kvinnan utsatts för lönediskriminering men konstaterade att den nationella lagstiftningen angav en gräns på två år, efter vilken en anställd inte kan göra några anspråk gällande ens för det fall att arbetsgivaren medvetet lämnat vilseledande uppgifter om vilken lön jämförbara arbetstagare av motsatt kön har. EG-domstolen anmärkte att den tidigare ansett att skäliga nationella preskriptionsfrister, i avsaknad av gemenskapsrättsliga sådana regler, är förenliga med gemenskapsrätten under två förutsättningar: Reglerna får inte vara mindre gynnsamma än de som gäller för likartade inhemska åtgärder (likvärdighetsprincipen) och de får inte göra utövandet av de rättigheter som följer av gemenskapsrätten praktiskt taget omöjligt eller alltför svårt (effektivitetsprincipen), se bland annat *Palmisani*, REG 1997 s. I-4025 (SvJT 1997 s. 346), och *Fantask*, REG 1997 s. I-6783 (SvJT 1997 s. 354 f.). Av detta följde att den brittiska regeln om två års preskriptionstid inte kunde klandras som sådan. I det aktuella fallet hade emellertid arbetsgivaren lämnat vilseledande uppgifter om den lön som kvinnans manlige företrädare hade haft. Om arbetsgivaren under sådana omständigheter tilläts åberopa en tvåårig preskriptionstid skulle detta vara uppenbart oförenligt med den nyss nämnda effektivitetsprincipen. Det skulle bli praktiskt taget omöjligt eller alltför svårt att erhålla utestående lön på grund av könsdiskriminering. Preskriptionsregeln skulle då gynna en arbetsgivare som åsidosätter gemenskapsrätten genom att vilseleda en arbetstagare och därigenom gör det omöjligt för arbetstagaren att i tid åberopa likalönsprincipen inför domstol. EG-domstolen tog vidare upp betydelsen av att det i Storbritannien finns en alternativ rättslig möjlighet att yrka ersättning för utestående lön eller skadestånd, en möjlighet som inte är begränsad av en tvåårig preskriptionstid. EG-domstolen menade att detta inte inverkar på bedömningen om det förhöll sig så att den alternativa metoden medför att mindre förmånliga rättegångsregler eller andra villkor tillämpas än vad som föreskrivs för likartade inhemska åtgärder. Frågan om

detta var fallet var dock en sak som inte EG-domstolen utan den nationella domstolen hade att pröva.

I anslutning till den sist berörda frågan uttalade sig EG-domstolen om betydelsen av att ett nationellt rättsmedel i visst avseende är "enkla och i princip mindre kostsamt" (p. 51) än ett annat nationellt rättsmedel. Uttalandet kan ses som ännu ett uttryck för hur EG-rätten och den av EG-domstolen utvecklade likvärdighetsprincipen (se t. ex. *Aprile* och *Edis*, båda omnämnda i denna krönika) påverkar den nationella processrätten, trots att denna fortfarande är en nationell angelägenhet.

8. André Ambry (dom 1998-12-01, mål C-410/96; plenum)

Målet gällde tolkningen av EG-rättens bestämmelser om fri rörlighet för tjänster och kapital. Enligt det s. k. paketresedirektivet, 90/314/EEG, är medlemsstaterna skyldiga att ha en lagstiftning som garanterar paketresenärer återbetalning av erlagda belopp samt hemtransport i händelse av researrangörens obestånd eller konkurs. En fransk researrangör hade vägrats tillstånd för reseverksamhet eftersom den säkerhet han hänvisade till hade ställts av ett italienskt finansbolag. För att säkerheten skulle godtas enligt fransk lag hade krävts att det italienska bolaget hade ingått avtal med ett kreditinstitut eller försäkringsbolag etablerat i Frankrike, något som inte var fallet. EG-domstolen fann att detta villkor hade en hindrande och avskräckande effekt på finansiella institut i andra medlemsländer, eftersom de inte direkt kan erbjuda en researrangör i Frankrike den säkerhet som han är i behov av. Villkoret avskräcker också researrangören från att vända sig till ett utländskt institut, eftersom ett arrangemang med ett kompletterande garantiavtal ådrar arrangören ökade kostnader. Mot denna bakgrund fann EG-domstolen att den franska lagstiftningen utgjorde en inskränkning i den i bland annat artikel 59 i EG-fördraget stadgade friheten att tillhandahålla tjänster. EG-domstolen prövade härefter om den ifrågavarande inskränkningen var nödvändig för att skydda konsumenternas intressen. Enligt den franska regeringen var kravet på kompletterande avtal motiverat av konsumenthänsyn, eftersom det fanns praktiska svårigheter att omedelbart realisera en säkerhet i ett annat land. EG-domstolen fann att i den mån skyldigheten att ingå kompletterande avtal omfattade annat än hemtransporter var skyldigheten mer omfattande än vad som var nödvändigt för att uppnå syftet. Det framstod enligt EG-domstolen som om säkerheten normalt sett kan realiseras omedelbart även i fall då garanten är etablerad i en annan medlemsstat. Den franska lagstiftningen medförde emellertid ingen som helst möjlighet för researrangören att visa att han kan realisera medlen tillräckligt snabbt. EG-domstolen anmärkte vidare att även om — som den franska

regeringen hade hävdad — vissa förvaltningsåtgärder inte på samma sätt som i Frankrike kan vidtas mot företag belägna i andra medlemsstater, det alltid är möjligt att använda sig av interimistiska förfaranden som förekommer i samtliga medlemsstater. EG-domstolen fann således att det franska kravet på kompletterande avtal i fall då garanten är etablerad i en annan medlemsstat inte är förenligt med EG-rättens regler om rätten att fritt tillhandahålla tjänster. Vid denna bedömning fanns det enligt EG-domstolen inte anledning att pröva huruvida det nationella kravet dessutom stred mot bestämmelserna om fria kapitalrörelser mellan medlemsstaterna.

9. Baustahlgewebe GmbH mot kommissionen (dom 1998-12-17, mål C-185/95 P; *plenum*)

I detta mål upphävde EG-domstolen delvis en dom av förstainstansrätten med motivering att rättegången i förstainstansrätten hade pågått oskäligt länge. Upprinnelsen till målet var att kommissionen i november 1985 företog s. k. gryningsräder mot ett antal företag inom sektorn för armeringsjärn. Med ledning av det bevismaterial som kommissionen därvid lade beslag på förelades 14 företag i bland annat Tyskland böter för överträdelse av konkurrensreglerna. Ett av företagen, som ålagts 4,5 miljoner ecu i böter, väckte i oktober 1989 talan vid EG-domstolen med yrkande att beslutet skulle ogiltigförklaras, i andra hand att böterna skulle nedsättas. Målet överlämnades till den i september samma år inrättade förstainstansrätten, som i april 1995 meddelade dom av innebörd att bötesbeloppet nedsattes till 3 miljoner ecu. Företaget överklagade domen till EG-domstolen i vad domen gått företaget emot och åberopade därvid en rad olika grunder för sin talan. EG-domstolen erinrade inledningsvis om att ett överklagande till domstolen skall vara begränsat till rättsfrågor, och att domstolen i det gemenskapsrättsliga systemet för överklagande varken är behörig att fastställa vilka faktiska omständigheter som är relevanta eller, i princip, att bedöma den bevisning som förstainstansrätten har godtagit till stöd för dessa omständigheter. EG-domstolen är emellertid behörig att kontrollera om det vid förstainstansrätten har begåtts rättegångsfel som kränker klagandens intressen och den skall säkerställa att allmänna gemenskapsrättsliga principer och tillämpliga processregler avseende bevisbörda och företeende av bevisning har följts. I detta avseende erinrade EG-domstolen om artikel 6 i Europakonventionen, som föreskriver jämte annat att envar skall vara berättigad till rättegång inom skälig tid. Som EG-domstolen utvecklat i bland annat yttrande 2/94, REG 1996 s. I-1759, hämtar den allmänna EG-rättsliga principen om opartisk rättegång inspiration från de i konventionen upptagna grundläggande rättigheterna, däribland rätten till rättegång inom

skälig tid, och denna princip var enligt EG-domstolen tillämplig också inom ramen för en talan angående överträdelse av konkurrensrätten. I det nu aktuella fallet konstaterade EG-domstolen att rättegången i förstainstansrätten pågick i fem och ett halvt år, och att en sådan tidsåtgång vid första anblicken är ansenlig. Huruvida tidsfristen är skälig måste emellertid bedömas med hänsyn till omständigheterna, i synnerhet tvistens betydelse för den berörde, målets komplexitet samt sökandens och de berörda myndigheternas uppträdande. Efter en ingående prövning av omständigheterna, som inte redovisas här, kom EG-domstolen fram till att rättegången vid förstainstansrätten, även med beaktande av att den var förhållandevis komplicerad, inte uppfyllde kraven avseende iakttagande av skälig tid. Av processekonomiska skäl och ”för att säkerställa att ett sådant rättegångsfel omedelbart och effektivt avhjälpas” upphävde EG-domstolen domen i bötesdelen. När EG-domstolen slutligen, efter att ha tillbakavisat klagandens övriga invändningar, själv skulle fastställa ett bötesbelopp bestämdes detta till 2 950 000 ECU, med motivering att 50 000 ECU utgjorde en skälig gottgörelse för att rättegången pågick orimligt länge.

Domen har fått ett uppseendeväckande efterspel genom att ”kretsar närstående förstainstansrätten” har tillbakavisat kritiken och ifrågasatt om inte EG-domstolen själv i såväl det överklagade målet som i ett antal andra utpekade fall låtit rättegången pågå alltför länge (se Agence Europe den januari 1999).

10. Società italiana petroli SpA (IP) mot Borsana Srl (dom 1998-12-17, mål C-2/97; plenum)

Målet gällde bland annat tolkningen av direktiv 89/655/EEG beträffande minimikrav för säkerhet och hälsa vid arbetsplatser och direktiv 89/391/EEG som handlar om skydd för arbetstagare vid exponering för cancerframkallande ämnen i arbetet. Båda direktiven har antagits med stöd av artikel 118a i EG-fördraget, som bland annat anger att ”de bestämmelser som antagits enligt denna artikel skall inte hindra någon medlemsstat från att bibehålla eller införa sådana mer långtgående bestämmelser för att värna om arbetsvillkoren som är förenliga med detta fördrag”. Den faktiska bakgrunden till målet var att ett italienskt oljebolag på avtalsbasis försåg en återförsäljare med motorbränslen och den utrustning som var nödvändig för försäljningsverksamheten. Återförsäljaren begärde att oljebolaget skulle leverera bränsle med så låg bensenhalt som möjligt samt system för uppsamling av gas och ångor i syfte att skydda de anställdas hälsa. Återförsäljaren åberopade sig därvid på specifika skyddsbestämmelser i nationell lagstiftning, som i vissa avseenden var strängare än direktivbestämmelserna. Oljebolaget vägrade att gå med på dessa

krav med motivering att skillnaden mellan direktiven och den nationella lagstiftningen gjorde detta omöjligt. Den punkt på vilken de nationella reglerna var strängare avsåg, förenklat uttryckt, att kraven i den nationella lagstiftningen på att arbetstagarnas exponering skulle hållas ”så låg som det tekniskt är möjligt” gällde under alla omständigheter och oavsett vilken riskbedömning som kunde göras i det konkreta fallet. Dessutom var tiden för uppfyllandet av de nationella kraven tre månader, medan genomförandetiden för direktivbestämmelserna uppgick till fyra år. Enligt den nationella domstolens till EG-domstolen redovisade uppfattning var det varken skäligt eller förenligt med proportionalitetsprincipen att ålägga en arbetsgivare att rätta sig efter de nya, strängare villkoren inom så kort tid som tre månader, villkor som dessutom var sanktionerade med fängelse. Frågan om proportionalitetsprincipens tillämpning uppmärksammades ingående i generaladvokatens förslag till avgörande. Denne framhöll att medlemsstaterna måste vara mycket försiktiga med att införa strängare regler. De är skyldiga att se till att nationella regler inte i onödan verkar inskränkande på företagen, och även om det är fråga om minimidirektiv så får genomförandet inte ske så att det skapar administrativa, finansiella eller juridiska hinder för de små och medelstora företagen. Det är knappast någon överdrift att påstå att generaladvokatens yttrande mottogs med bestörtning av de europeiska fackföreningsrörelserna och med oro av ”minimidirektivvänliga” medlemsstater som Sverige och Danmark. EG-domstolen gick emellertid inte på generaladvokatens linje. Beträffande frågan om nationella bestämmelser får uppställas utan att knyta an till en sådan riskbedömning som anges i direktiv 90/394/EEG konstaterar EG-domstolen endast att det rör sig om en nationell bestämmelse som är mer långtgående än direktivet, som värnar om arbetsvillkoren och som är förenlig med fördragen. Vid sådant förhållande ankommer det inte på EG-domstolen att uttala sig om huruvida bestämmelsen är eller inte är förenlig med proportionalitetsprincipen. Beträffande den nationella tremånadersfristen framhöll EG-domstolen att medlemsstaterna visserligen är skyldiga att iaktta proportionalitetsprincipen när de kortar av de tider för genomförande som anges i ett minimidirektiv. Fristen får inte göras så kort att den omöjliggör för arbetsgivarna att genomföra en sådan anpassning — eller åsamkar dem en kostnad — som är uppenbart oskälig vid jämförelse med en längre genomförandetid. I det aktuella fallet överlät EG-domstolen bedömningen till den nationella domstolen, men framhöll att medlemsstaterna har ett stort utrymme för eget skön när de fastställer frister på ett område som gäller krav på arbetsutrustning.